

Ride fast, die young

Het zal nog wel even duren voor we de tragedie van Frank Vandenbroucke verwerkt hebben. Misschien helpt het als we beseffen dat Frank allerminst de enige was?

Zijn verhaal is dat van zoveel anderen. Het verhaal van de hoge toppen en de diepe dalen? Het verhaal van Icarus die te dicht bij de zon vloog en z'n vleugels verbrandde? Of is het simpelweg de tol die betaald moest worden voor jarenlang fysiek en mentaal tot het uiterste gaan?

DOOR MARKO HEIJL

CO.M. GRUPPO SPORTIVO CHIVASSO S.p.A.
CENE - MANTOVA - VERONA

Op de heuvel Ghisallo langs het parkoers van de Ronde Van Lombardije staat een pittoresk kerkje gekend als het Santuario della Madonna del Ghisallo. In 1949 werd de Madonna del Ghisallo door paus Pius XII uitgeroepen tot beschermheilige van de wielrenners. Sindsdien is het kerkje met haar naam uitgegroeid tot het bedevaartsoord van de wielersport.

GESTORVEN IN HET HARNAS

Het Mekka van de wielerpelgrimage koestert net als elke gewone kerk, kapel of kathedraal z'n relikwieën: foto's van sepiawielromantiek, stalen rossen uit de middeleeuwen van de wielersport, bidons die ooit nog de dorst moeten gelest hebben van grote *campionissimi*, trofeeën en zegekransen waaraan namen kleven die ook buiten de gewijde muren van het kerkje met een heilig aura omgeven zijn...

En tricots! In plaats van met heiligenbeelden en glasramen zijn de muren van het Santuario behangen met truien die ooit als oorlogsbuit van de grote wielerslagvelden naar het Italiaanse thuisfront meegenomen werden. De gele, roze, regenboog-, bolletjes-, olympische en andere kampioenstruien vormen samen een haast Merckxiaans palmares. Ook niet-gelovigen worden de voet stil bij zoveel gewijde wielernostalgie.

Temidden van dit rijke wielerspatrimonium brandt een eeuwige vlam voor de renners die gestorven zijn in het harnas. Zoals olympisch kampioen Fabio Casartelli, verongelukt op de Portet d'Aspet in 1995, van wie de gehavende koersfiets als een macaber icoon in het kerkje gekoesterd wordt. Of Cofidis-renner Andreï Kivilev, die in 2003 dodelijk ten val kwam tijdens Parijs-Nice. Of Armando Cepeda, in de Tour van '35 nabij Bourg d'Oisans in een ravijn gestort. Of tweevoudig Tourpodium Joaquim Agostinho, die tijdens de Ronde van de Algarve een overstekende hond aanreed, met zijn laatste krachten toch nog over de finish wist te strompelen, maar enkele dagen later aan een schedelbreuk overleed.

Jean Alavoine stond met vier keer zelfs nog vaker op het podium van de Tour de France. Hij verongelukte op 55-jarige leeftijd tijdens een wedstrijd voor oude gloriën. Bekende wielernamen als Charel Verbist (piste Zurenborg, 1909), Stan Ockers (Sportpaleis Antwerpen, 1956) en Isaac Galvez (Kuipke Gent, 2006) verongelukten op de piste. Serse Coppi beleefde op die piste dan weer zijn *moment de gloire*. Hij won in 1949 op de velodroom van Roubaix de Helleklassieker. Twee jaar later stierf hij aan inwendige verwondingen nadat zijn voorwiel in de Giro del Piemonte was blijven steken in een tramspoor. Niet voor Serse, maar voor zijn grote broer Fausto staat er voor de ingang van het Santuario della Madonna del Ghisallo een standbeeld. Ook de oudste van de wielersporters Coppi werd immers geslachttofferd door zijn sport. Tijdens een winterse wielertournee met onder andere Anquetil en Geminiani in Opper-Volta

liep hij een virus op, waaraan hij op 2 januari 1960 op slechts 40-jarige leeftijd overleed.

Op training moeten de zo goed als onbeschermdere renners ook nog eens het verkeer trotseren. Onder meer het Kelme-toptalent Ricardo Otxoa (2001) verongelukte tijdens een trainingsritje. Ook tweevoudig Tourwinnaar Ottavio Bottecchia liet het leven op training, zij het onder duistere omstandigheden. Op 3 juni 1927 werd hij hevig bloedend naast zijn fiets gevonden, op zijn vaste trainingsparkoers temidden de wijngaarden tussen Colomberto en Tolmezzo. Twaalf dagen later overleed Bottecchia in het ziekenhuis, zonder nog bij bewustzijn te zijn gekomen. Dus hield men het bij een ongelukkige val. Totdat vier decennia later een oude wijnboer op zijn sterfbed om een priester verzocht. Hij wilde biechten om zijn vreselijke geheim niet mee in het graf te moeten nemen. De wijnboer had Bottecchia betrappt toen die wat druiven stond te eten om zijn honger te stillen en hij had hem een puntige steen naar het hoofd geworpen. Het gevaar van de wielersport schuilt soms in vreemde hoekjes.

DOPING

Maar de belangrijkste oorzaak waardoor renners tijdens de uitoefening van hun stiel om het leven komen, is niet het verkeer, een gevaarlijke afdaling of een boze wijnboer.

Inderdaad: doping. Al in 1878, 25 jaar voor de eerste Tour de France van start zou gaan, slikten de Franse wielrenners een cafeïnemengsel en zogen hun Belgische collega's op suikerklontjes gedrenkt in ether. De sprinters namen dan weer nitroglycerine, dat in de medische wereld aangewend werd om de bloedvaten open te zetten en de bloedtoevoer naar het hart te versnellen, maar dat uiteraard beter bekend is als een bestanddeel van dynamiet.

De eerste (officiële) dopingdode viel tijdens Bordeaux-Parijs van 1886 te betreuren. Tijdens de rit over 600 kilometer, een niet eens zo ongebruikelijke afstand voor die tijd, viel de Engelsman Arthur Linton dood van zijn fiets nadat zijn sportbestuurder hem een overdosis trimethyl had toegediend. Trimethyl is een roesverwekkende stof die normaliter gebruikt wordt bij de productie van meststoffen.

De middelen werden doorheen de jaren gesofisticeerder, maar lang niet altijd minder dodelijk. Op 5 juli 1959 stierf Pierre Becu 'in koers' aan fenyliisopropylamine-sulfaat en de op dat moment haast vanzelfsprekende amfetamines. Tijdens de ploegentijdrit over 100 kilometer op de Olympische Spelen van 1960 in Rome viel de Deen Knud Enemark Jensen van zijn fiets, waarbij hij zijn schedel in zes stukken brak. Bij de autopsie werd een overdosis amfetamine en Ronicol (een bloedvatverwijdend nicotinederivaat) aangetroffen.

Zes jaar later, in 1966, vonden in de Tour de eerste dopingcontroles plaats, waarbij vijf renners positief

bevonden werden. Toch woog de afschrikking van dopingcontroles niet op tegen de onverzadigbare zegehonger van de wielrenners. Zo wist ook Tour-dokter Pierre Dumas, toen hij een jaar na de eerste dopingcontroles, op vrijdag 13 juli 1967, naar de open blauwe lucht keek. Die vrijdag de 13e stond de verschrikkelijke Mont Ventoux op het programma. "Als er vandaag aan het spul zitten, vallen er doden", mijmerde hij. Enkele uren later was het Dumas die de Brit Tommie Simpson hartmassage toediende nadat die een tweede keer van zijn fiets was gevallen. Na de eerste val had hij verdwaasd tegen toeschouwers gewauweld "Put me on my bike". De combinatie van doping, uitputting en de allesverzengende hitte temidden van het maanlandschap van de Ventoux deden Simpson echter opnieuw van zijn fiets vallen. Definitief deze keer. De avond tevoren had hij vanuit zijn hotel naar zijn vrouw gebeld met de woorden "Morgen wordt het mijn dag." En inderdaad: de dag erna werd Simpson onsterfelijk als de beroemdste dopingdode uit de wielergeschiedenis. Maar niet de laatste.

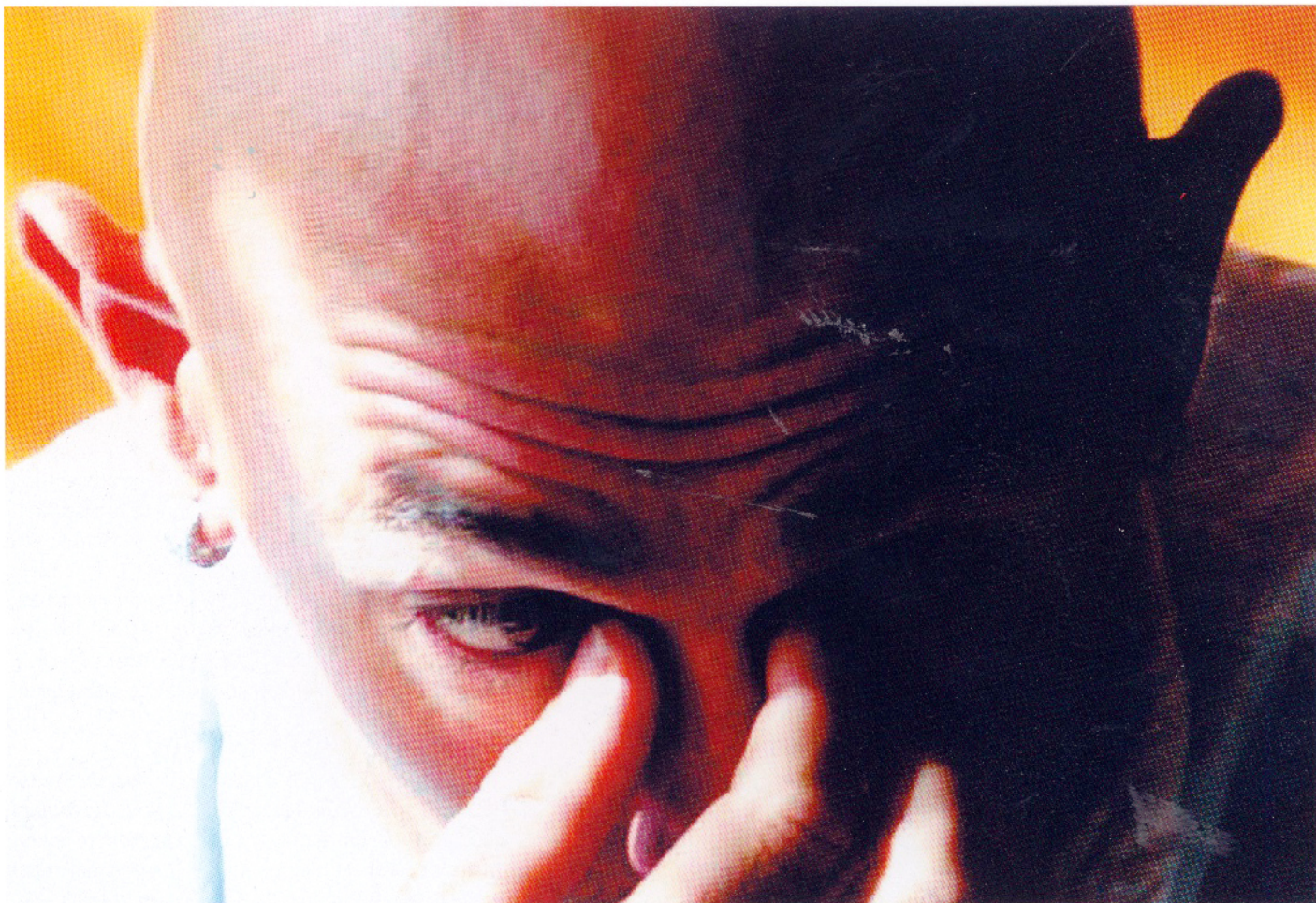
HARTSTILSTAND

Al dan niet dopinggerelateerd, ook naast de koers zelf eist de wielersport haar slachtoffers op. Jan Wauters, *éminence grise de sport* in De Morgen van 28 juli 2007:

"Mijn zoon Benno is ook amateurwielrenner geweest. Weet je dat van zijn lichter, de 'klas van 1965', er niet minder dan vijf gestorven zijn? Niet nu, niet later, maar toen, toen ze nog koersten?"

De beruchtste illustratie blijft weliswaar het verhaal van de Belgische ploeg die in 1971 in Mendrisio wereldkampioen werd op de 100 km ploegentijdrit. Van alle wieldisciplines is die proef de zwaarste, de verschrikkelijkste, de gruwelijkste marteling. En blijkbaar ook de gevaarlijkste. Ludo Van der Linden werd 32 jaar oud, Louis Verreydt 27. Doodsoorzaak: hartstilstand. Ook de twee reserves stierven aan een hartstilstand: de latere Parijs-Roubaix-winnaar Marc Demeyer werd op 31-jarige leeftijd in zijn slaap getroffen, Pierre Bellemans kreeg een fatale hartaanval op zijn 33ste. Te veel hartstilstanden om nog toevallig te zijn.

Eveneens tijdens hun actieve carrière gestorven aan een hartaanval: Lotto-renner Stive Vermaut (28 jaar), Skill Shimano-renner Arno Wallaer (26 jaar), PDM-er Johannes Draaijer (26), Belgisch nationaal amateurkampioen Geert Van De Walle (23) en Barloworld-renner Ryan Cox (28 jaar). Geert De Vlaeminck kreeg een fatale hartaanval tijdens een cyclocrosswedstrijd in Heist-op-den-Berg, Alessio Galletti tijdens een Spaanse wedstrijd.

Hij was het jaar ervoor door Domina Vacanze ontslagen wegens vermeend dopinggebruik. Het zijn maar enkele namen uit een ellenlange lijst.

En ook nadat de fiets aan het haakje gehangen is, blijft de *homo cyclensis* een bijzonder kwetsbaar specimen. Als een sluipmoordenaar weet de wielersport nog op regelmatige basis jonggepensioneerde renners te treffen. Onder andere Tourrit-winnaars Gerrie Knetemann (53) en Bert Oosterbosch (32) en wereldkampioen bij de junioren Michael Zanoli (35) stierven aan een hartaanval. Klassiekerkoning Germain Derycke (48): hersenbloeding. Tour-winnaars Jacques Anquetil (53), Gastone Nencini (49) en Sylvère Maes (57) verloren de strijd tegen kanker, net als klassiekerkoning Fred De Bruyne (63) en misschien wel Frankrijks grootste wielertalent aller tijden Roger Rivière (40). Tourritwinnaar Eddy Verstraeten (57): hersentumor. Ook Tour-winnaars Louison Bobet (58), Henri Pélissier (46), Jean Robic (59), Louis Trousselier (57) en Maurice Dewaele (56) stierven te jong. In het naoorlogse wielertijdperk werden 62 Tour de Frances gereden, die in totaal 33 verschillende winnaars kenden. Van die 33 zijn er tien reeds overleden. Zij werden gemiddeld 54 jaar oud.

SANA MENS IN SANO CORPORE

En toch, ondanks al die dode topsporters: wie mooi wil zijn, moet pijn lijden. Wie gezond wil zijn, moet spor-

ten. Sport wordt niet alleen als heilzaam aanzien voor de fysieke en sociale gezondheid, het is ook louterend voor de innerlijke mens. Zo wijst onderzoek uit dat kinderen die aan sport doen de helft minder kans hebben op depressies dan kinderen die onsportief in het leven hangen. De helft minder kans op zelfmoord ook. Maar net als bij 'het fysieke' staat ook bij 'het mentale' de onweerlegbare weldaad van de breedtesport haaks op de harde realiteit van de topsport.

Van de tien naoorlogse Tour-winnaars die reeds overleden zijn, stierven er drie door eigen hand. Hugo Koblet (39) reed zich in een depressie en een Alfa Romeo tegen een boom te pletter, Luis Ocana (49) richtte in 1994 een jachtgeweer op zichzelf en Marco Pantani (34) benam zich – met doping – het leven in een hotelkamer in Rimini.

René Pottier was de eerste bergkoning ooit in de Tour. Hij won dat jaar ook de Tour, in 1906. Een jaar later hing hij zichzelf op. Ook bergkoningen Thierry Claveyrolat (40) en José Manuel Fuente (50) pleegden zelfmoord. Kurt Stoppel werd tweede in de Tour van 1932. Op 11 juli 1997, enkele weken voor die andere grote Duitse renner, Jan Ullrich, als eerste Duitser de Tour op zijn naam zou schrijven, maakte Stoppel een eind aan zijn leven. Hij had het jaar ervoor Ullrich een brief geschreven om hem te feliciteren met zijn tweede plek. Stoppel heeft nooit een

antwoord mogen ontvangen van *Der Jan*.

Jos Verachtert werd in 1962 Belgisch kampioen op de halve fond. Verachtert leed echter aan – het lijkt een macabere grap voor een pistier – achtervolgingswaan-zin. In de nadagen van zijn carrière vermoordde hij op 34-jarige leeftijd zijn vrouw, waarna hij zichzelf van het leven beroofde.

Herman Brood was voor hij Nederlands beroemdste junk werd, ooit een beloftevolle wieljongere. Hij sprong op 54-jarige leeftijd van de Amsterdamse Hilton. "Zijn eerste spuit was doping", schreef Peter Winnen ooit over Brood.

De lijst met wielergroten die zelf beslisten uit het leven te stappen, is helaas nog zoveel langer: de Noor Jaanus Kuum (33), Kuurne-winnaar Johnnie Dauwe (37), Tourritwinnaar Daan de Groot (48),... José Maria 'Chaba' Jimenez kreeg officieel op 31-jarige leeftijd een hartaanval in de psychiatrische inrichting waar hij opgenomen was voor een depressie. Groot talent gaat vaak hand in hand met een fragiele persoonlijkheid. En ook Frank Vandenbroucke zag al de binnenkant van een instelling, na zelfmoordpogingen in 2004 en 2007.

Is dit het verhaal van de hoge toppen en de diepe dalen? Het verhaal van de wielergoden die te dicht bij de zon vliegen en hun vleugels verbranden? Of is het simpelweg de tol die betaald moet worden voor jarenlang fysiek en mentaal tot het uiterste gaan? De prijs van de roefbouw dus.

DE PRIJS VAN DE ROEFBOUW

Het feit dat professioneel wielrennen en bij uitbreiding daarvan elke vorm van topsport roefbouw op lichaam én geest is, is eigenlijk al lang geen nieuws meer. Van trainingsbeest Robert Van de Walle werd na zijn judo-carrière gezegd dat hij het lichaam van een 60-jarige had, terwijl hij amper 40 was. Heel wat profvoetballers mogen halfweg de dertig hun knieën en enkels bij het groot vuil zetten. Net als talloos veel skiërs, tennissers, volleyballers, basketballers ... letterlijk kapot, *in frenen* getraind.

Idolatrie, onsterfelijkheid en meer dan eens bakken geld zijn voor veel atleten nog wel een knietje, een paar enkels of een setje ligamenten waard. Maar hoeveel levensjaren is de roem eigenlijk waard?

Gebaseerd op levensverwachting is sumoworstelen de statistisch ongezondste sport op aarde. Een menselijk hart is nu eenmaal niet gemaakt om obese vetklompen in agressieve inspanningen op elkaar te laten inbeuken. Sumoworstelaars worden gemiddeld 44 jaar oud.

Al ietwat rooskleuriger ziet het er uit voor professionele American footballers, die een gemiddelde levensverwachting van 54 jaar tegemoet mogen zien. De zware tackles en opdooffers – in vakjargon sijnzinnig *punishment* genoemd – maken van elke wedstrijd een ware pijnbank. De pijn en destructie worden traditioneel gelenigd met een overmedicalisering die zelfs de fiet-

sende collega's langs de andere kant van de oceaan zou doen huiveren. Naast het terrein gaat de *punishment* van het gestel gewoon door. Groeihormoon, anabolen, net voor de wedstrijd nog eens snel in de pot amfetamines graaien, het hoort er in de NFL gewoon bij. En *off-season* wordt dat levenspatroon van slikken en spuiten vrolijk verdergezet. Intrinsiek kansarme jongens die te veel geld (gemiddeld jaarinkomen: 5 miljoen dollar), aanzien en vrije tijd hebben, zijn immers droomklanten voor cocaïnehandelaars.

Over drugs gesproken, laten we ook even in de muziekscene de prijs van de roem wegen. Iconen Jimi Hendrix, Janis Joplin en Kurt Cobain werden alledrie even oud: 27 jaar. Wederom: toeval...? Hier schiet de wetenschap te hulp. De gemiddelde levensverwachting van popartiesten werd onderzocht aan de universiteit van – waar anders? – Liverpool. De vorsers stelden een lijst samen van 1.064 rock-, rap-, punk-, R&B- en andere idolen uit de top 1.000 aller tijden van de popmuziek. Resultaat: Noord-Amerikaanse rockartiesten worden gemiddeld 42 jaar oud, hun Europese collega's 35 jaar. Rocken kan de gezondheid ernstige schade toebrengen.

DE RISICO'S VAN HET VAK

Kan het aloude rock-'n-roll-adagium *live fast, die young* in wielergargon vertaald worden als *ride fast, die young*? Bovenstaande opsomming van dode wielrenners is louter illustratief, geheel niet exhaustief, bewijst helemaal niets, noch wetenschappelijk, noch strafrechtelijk. Het bewijst hooguit dat het tijd is voor meer onderzoek. Een eerste wetenschappelijk onderzoek verricht door Jean-Pierre de Mondenard, voormalig chef van de antidopingcommissie van de Tour de France, wees al uit dat beroepsrenners vijf keer meer kans op een hartinfarct hebben dan mensen die voor hun plezier en gezondheid op de fiets zitten. De risico's van het vak, aldus het onderzoek.

Hoe oud de EPO- en groeihormoongeneratie uit de jaren '90 wordt, dat weet de wetenschap pas over enkele decennia. Maar het maakt de renners waarschijnlijk ook niet veel uit. Op de Olympische Spelen van Athene werd aan een groot aantal atleten gevraagd of ze het ultieme, absoluut onvindbare middel zouden nemen als dat hen goud zou opleveren, maar ook binnen de tien jaar in de kist zou jagen. 90% van de ondervraagde topsporters antwoordde positief.

Dat is uiteraard geen bewijs. Wat er al wél bewezen is? Dat met z'n allen gaan fietsen heilzaam is voor lichaam en geest en jaarlijks duizenden, zoniet tienduizenden levens redt. Maar dan hebben we het over breedtesport, sport voor het plezier en de gezondheid in plaats van voor geld en roem. Wie gezond wil zijn, moet sporten, dat is zeker. Maar topsport begint waar gezondheid ophoudt. Eeuwige wieleroem wordt immers al te vaak cash betaald in levensjaren. ■